

Kovács Andrea

A Pray-kódex magyar szentek ünnepeire írt oráció és azok utóélete

A Pray-kódex¹ számos alkalommal elemzett kalendáriumát vizsgálva legszembetűnőbb a magyar szentek ünneprendjének

Kovács Andrea egyházzénész, tudományos kutató, a LFZE Egyházzene Tanszékének tanára.

kibontakozása és teljessé válása. A sort Szent Gellért translatiós ünnepe nyitja február 24-én, ezt Szent Adalbert áprilisi ünnepe követi, mely a naptárban Szent György neve mellett jelenik meg 24-én, ám a törzsszövegben már a Magyarországon leginkább elterjedt megoldás — Szent Adalbert április 23-án, Szent György 24-én — szerepel. Május 30-án a *Translatio dexteræ sancti Stephani regis*, egy, a magyar hagyományban elsőként itt feljegyzett ünnep kap helyet, majd Szent László (június 27.) és a két zoborhegyi remete, András és Benedek (július 17.) ünnepe után váratlanul egy újabb Gellért-ünnep következik július 26-án. Míután Szent István augusztus 15-i halálát, majd 20-i főünnepét is fölvette a kódex, Szent Imre herceg szeptember 2-i depositiós (temetési) napja következik, amelyet Szent Gellért Szenvedése (szeptember 24.), István király Megtalálása (október 11.) s végül Imre herceg elevatiós ünnepe (november 5.) követ. Csupán két, a későbbi forrásokban jól adatolt ünnep hiányzik ebből a sorozatból: a saját anyagot nem tartalmazó, de a kéziratokban és nyomtatványokban többször megjelenő Szent László király Temetése július 29-én, és a sokkal elterjedtebb, saját szövegű részeket is előíró *Translatio sancti Adalberti* november 6-án. Más különben ehhez hasonlóan bőséges „nemzeti anyagot” egyetlen későbbi forrásunkban sem találunk. Az áttekintett kéziratok és nyomtatványok közül ebből a szempontból csak három közelíti meg a Pray-kódex gazdagságát: az 1511-ben megjelent, nyomtatott zágrábi, az 1480-ból való, úgynevezett pozsonyi „F”, valamint egy XIV. századi, bizonytalan provenienciájú (talán kassai?) misszále.²

A Magyarországon kifejezetten kedvelt, a forrásokban hosszú időn át megjelenő, s ezzel az európai környezettől elütő és a szanktorálénak sajátos arculatot adó szentek ünnepei képezik a második réteget. Ezek: Heléna császárnő három ünneppel (február 8., április 15., május 22.), Zsigmond király (május 1. és október 16.), Illés (június 14. és július 20.), Margit (július 13.), Demeter (október 26.), Becket Szent Tamás (december 29.).

A következőkben arra a kérdésre keressük a választ, hogy van-e folytatása a mise könyörgéseinek a későbbi magyar hagyományban, vagy csupán egyedi

¹ A Pray-kódexről részletesen lásd: Szendrei Janka: *A „mos patriæ” kialakulása 1341 előtti hangjegyes forrásaink tükrében*. Balassi Kiadó, Budapest 2005. 144–209.

² A naptár és a törzsszöveg viszonyát bemutató táblázatokat, valamint a felhasznált források jegyzékét lásd a mellékletben!

esetnek kell tekintenünk felbukkanásukat a kéziratban? Ennek megállapításához a szanktorále főntebb már számba vett magyar és Magyarországra jellemző, asszimilálódott ünnepeit tekintjük át, melyeket a kódex kalendárium a felsorol ugyan, ám a főszövegben nem mindegyik jelenik meg saját orációanyaggal. Adalbert, László, István (augusztus 20.), Gellért (szeptember 24.), Szent István király Megtalálása, Imre herceg (november 5.) mellett csupán Heléna (február 8.), Margit, Illés (július 20.), Zsigmond (október 16.), Demeter és Becket Szent Tamás könyörgéseit olvashatjuk a kézirat szakramentáriumában. Nem egyedi eset ez, hiszen a későbbi forrásokra is jellemző, hogy bár a naptárban szerepel egy-egy szent neve, a törzsszöveg nem mindig tartalmaz saját anyagot, s viszont: elnagyolt, nagyon kevés információval szolgáló kalendárium mellett a főszöveg közölheti egy illető szent saját misekönyörgéseit.

Ha a Pray-kódex naptárát a későbbi magyar források kalendáriumával összevetjük, akkor csupán négy ünnep —Heléna (április 15.), Illés (június 14.), Gellért (július 26.), Szent István Megtalálása (október 11.)— tűnik ki rendkívül ritka előfordulása miatt. Illés próféta esetében ennek magyarázata az lehet, hogy —amint a zágrábi források, valamint a római és ortodox naptárak bizonyítják— Elizeus próféta június 14-én szereplő ünnepét, feltehetően a nevek hasonlósága miatt, tévedésből változtatták meg. Gellért július 26-i ünnepe valószínűleg elevációs nap volt, amelyet később Szent Anna napja szorított háttérbe. A másik két ünnep eredetéről nem tudunk biztosat. Bár a naptárakban többször előfordul, a főszövegben mégis igen ritkán jelenik meg Zsigmond május eleji ünnepe, valamint István király halálának napja. Az első esetben Fülöp és Jakab apostolok, a másodikban Mária Mennybevételének ünnepe lehet az elmaradás oka.

Az orációk szövegeit vizsgálva a Pray-kódex magyar vonatkozású csoportjából semmilyen nyomát nem találtuk a későbbiekben a Szent István vigíliáján, Illés és Demeter ünnepén, valamint Zsigmond első miséjén előírt könyörgéseknek annak ellenére, hogy viszonylag nagyszámú forrás tartalmazza ezen ünnepeket. Bár a misekönyvekben nem, ám a zsolozsma anyagát magukban foglaló breviáriumban mégis fennmaradt közülük egy: Illés próféta első könyörgése, mely kizárólag a zágrábi püspökség területéről származó kódexekben jelenik meg. Csupán esztergomi és pálos források hagyományozzák tovább a Pray-kódexben másodikként megjelölt sorozatot Zsigmond király translációs ünnepén.

Vig. [sancti Stephani regis] [augusztus 19.] fol. 84^v–85^r

Deus qui nobis beatissimum regem stephanum. et confessorem tuum eterne vite eruditorem contulisti. concede propicius. ut fidem tuam quam ipso docente percipimus. eius suffragantibus meritis. moribus et vita teneamus. Per.

Sec. Intercessio domine beati stephani regis et confessoris tui. munera nostra tue maiestati conciliet. ut eorum participatione et in fide tui amoris robaremur. et ab omni adversitate ipsius precibus liberemur. Per.

Com. Perceptio sacramenti tui domine deus noster. interveniente sancto stephano rege et confessore tuo. illius nobis salvationis conferat effectum. cuius spem nobis idem beatus contulit. sacre fidei documentis. Per.

Helye prophete [július 20.] fol. 80

Deus qui beatum heliam prophetam martyris (sic)* virtutibus decoratum igneo curru sublevasti ad celum. tribue fidelibus tuis ipsius meritis adiuvari. et patrociniis communiri. Per.

Sec. Hanc hostiam salutarem domine quod (sic) tue deiatis virtute sanctifica. de beate helye prophete suffragiis omnibus proficient fidelibus christianis. Per.

Com. Divino quesumus domine reparati mysterio. interveniente beato helia propheta tuo. utriusque capiamus incrementum. spirituum et corporum. Per.

Demetri m. [október 26.] fol. 92

Deus qui sanctam nobis huius diei sollempnitatem pro commemoracione beati martyris tui Demetri fecisti. adesto familie tue precibus. et da ut cuius hodie festa celebramus. eius meritis et intercessionibus adiuvemur. Per.

Sec. Deus qui nos beati demetri martyris tui concedis natalicio perfrui. eius nos tribue precibus adiuri (sic). Per.

Com. Domine deus omnipotens. qui corpore et sanguine christi filii tui nos saciare dignatus es. presta petimus. ut beati Demetri martyris tui. cuius in tuo nomine hodie sollempnia celebramus. adiuti subsidio. eternis inter esse epulis mereamur. Per.

Transl. Sancti Sigismundi [október 16.] fol. 91^v

Deus qui ad exemplar iusticie sanctum sigismundum martyrem beate passionis gloria coronasti. da nobis eundem aput te patronum. quem tua gracia suscepit mortis precio securum. Per.

Sec. Ad laudem et gloriam nominis tui devocionis nostre libamina tibi sint grata. que sanctus martyr sigismundus pertingat. sue passionis prerogativa. Per.

Com. Accepto omnipotens deus. divini muneris dono sancti martyris sigismundi sublevemur auxilio. cuius beatitudinis asscribamur consorcio. Per.

*Alia Missa Sigism.*³

Da nobis indignis famulis tuis domine deus omnipotens. in festivitate sancti sigismundi regis et martyris tui. dignis eius orationibus delictorum nostrorum indulgenciam adipisci. et electorum tuorum numero associari. Per.

Sec. Munera domine quesumus tibi oblata intercedente sancto sigismundo rege et martyre tuo a te sint sanctificata. et ad optinenda nostra remedia sint tibi acceptabilia. Per.

Com. Repleti libaminibus sacris domine deus noster interveniente sancto sigismundo rege et martyre tuo. a te remissionem obtineamus preteritorum commissorum. et custodiam futurorum. Per.

* A Pray-kódex olvasatait nem javítjuk, ott sem, ahol nyilvánvalóan hibásak. Az értelemzavaró elírásokra vagy központozásra itt és a továbbiakban „sic” megjegyzéssel utalunk. *A Szerk.*

³ MissEszt-3 sine fol.; MissNot2-S fol. 285^v; MissPaul-1 fol. 259^r; MissPaul-2 fol. 226^v; MissPaul-3 fol. 192; MissPer fol. 180^v; MissPo-A fol. 237^v; MissPo-G fol. 187.

Csekély szövegi változtatástól eltekintve egységesen és folyamatosan jelenik meg Szent Margit teljes orációsorozata a magyar hagyományban, mindig a Pray-kódexben választási lehetőségként felajánlott, *alia* formulával.

Margarete virg. [július 13.] fol. 79^v 4

Domine deus omnipotens cui omnis devota constat virginitas. presta quesumus. ut qui beate Margarete virginis et martyris tue veneranda sollemnia annua decursione colimus. eius apud te patrociniis sublevemur. Per. alia

Deus qui beatam Margaretam virginem hodierna die per martyrii palmam venire fecisti. concede nobis quesumus. ut eius exempla sequentes. ad te pervenire mereamur. Per.⁵

Sec. Hec hostia domine quesumus pro beate virginis Margarete martirio oblatam. (sic) et eius (sic) nobis sanctitatem (sic) et corporum obtineat. Per. Com. Huius domine perceptione sacramenti. et beate Margarete virginis intercessione. et tu in nobis manere dignare. et nos vicissim in te manere concede. Per.

Hasonlóan elterjedt Szent István király főünnepének és Szent Gellértnek anyaga. Ez utóbbiban csupán a zágrábi források cserélik le a szekrétát és a komplendát, a többi kódex és nyomtatvány változatlan formában tartalmazza a sorozatot a szent februári vagy szeptemberi ünnepén.

*In die sancto*⁶ [augusztus 20.]

Deus qui beatum Stephanum regem et confessorem tuum terreni imperii gloria coronasti. et sanctorum tuorum societate sublimasti. presta quesumus. ut quem panonia meruit habere divine religionis doctorem in terris. eum modo ecclesia tua mereatur habere defensorem in celis. Per.⁷

⁴ MissCsuk fol. 203; MissEszt-1 fol. 194; MissEszt-3 sine fol.; MissGo fol. 124; MissHel fol. 170; MissIst fol. 147^v; MissKa-1 fol. 165; MissKa-2 fol. 142; MissKál fol. 184; MissNot2-S fol. 255^v; MissOFM fol. 156; MissPaul-1 fol. 236^{r-v}; MissPaul-2 fol. 206^v-207^r; MissPer fol. 163^v; MissPo-A fol. 211; MissPo-B fol. 210; MissPo-C fol. 282; MissPo-D fol. 256^{r-v}; MissPo-E fol. 226; MissPo-F fol. 132; MissPo-G fol. 169; MissQuin fol. 195^{r-v}; MissSzep fol. 184-185; MissTop fol. 137^v; MissUlt sine fol.; MissZag-1 fol. 193; MissZag-2 fol. 192^v; MissZag-3 fol. 161^v; MissZag-4 fol. 75^v-76^r; MissZag-5 fol. 162^v; MissZag-6 fol. 140^{r-v}; MissZag-7 fol. 156; MissZag-8 fol. 176; MissZag-43 fol. 219; SMarg fol. 47: alia oratióval.

⁵ MissGyer fol. 182.

⁶ MissCsuk fol. 212-213; MissEszt-1 fol. 202^v; MissEszt-3 sine fol.; MissGo fol. 130^v; MissHel fol. 177; MissGyer fol. 190; MissKa-1 fol. 174; MissKa-2 fol. 148; MissKál fol. 192; MissNot2-S fol. 268^v; MissOFM fol. 162; MissPaul-1 fol. 245^v; MissPaul-2 fol. 215^v; MissPaul-3 fol. 182; MissPer fol. 172; MissPo-A fol. 221^v-222^r; MissPo-B fol. 220; MissPo-C fol. 299; MissPo-D fol. 267^{r-v}; MissPo-E fol. 235; MissPo-F fol. 138; MissPo-G fol. 177; MissQuin fol. 206^v; MissTop fol. 140^r; MissUlt sine fol.; MissZag-1 fol. 203; MissZag-2 fol. 264; MissZag-3 fol. 168^v; MissZag-4 fol. 82^v; MissZag-5 fol. 171^v; MissZag-6 fol. 147^v; MissZag-7 fol. 163; MissZag-8 fol. 187; SMarg fol. 82^{r-v}.

⁷ MissIst fol. 151^v; MissSzep fol. 192.

Sec. Sacrificium quod tue domine maiestati offerimus. benigno vultu respice. et intercessione beati Stephani regis et confessoris tui nos ab omnibus inimicorum insidiis defende. et premia eterne vite concede. Per.

Com. Tuere quesumus domine familiam tuam. et quam per doctrinam beati stephani regis et confessoris tui de tenebris ad veram lucem convertisti. eam post istius temporis decursum clementer perducas ad regna celorum. Per.⁸

Eodem die Gerardi [szeptember 24.] fol. 89^v

Deus qui beatum Gerardum pontificem agone martyrii et stola immortalitatis coronasti. concede propicius. ut cuius festa devotis mentibus celebramus in terris. eius perpetua defensione muniamur in celis. Per.

Sec. Oblata domine munera tua virtute sanctifica. et intercessione beati Gerardi pontificis et martyris. ab omnibus nos defende periculis. Per.

Com. Saciasti domine familiam tuam preciosissimi corporis et sanguinis tui libamine. presta quesumus. ut intercessione beati Gerardi martyris tui atque pontificis. nobis proficiant ad salutem corporis et anime. Per.

Szent László király Pray-kódexbeli sorozatát csupán egy XV. századi ferences misszále közli a kézirattal megegyező módon, a többi forrás az első orációt lecserélve a szekrétát és a komplendát tartja meg. Néhány forrás viszont László *alia* miséjének orációját megmenti azzal, hogy vagy a *depositio* (július 29.) ünnepén közli, vagy a főünnepen az első könyörgés után mint választható formulát ajánlja fel.

*S. Ladizlai regis et confes*¹⁰ [június 27.] fol. 77^v

Deus qui beatum ladizlaum regem [nostrum] et confessorem tuum miro miserationis modo delinquentem ad veniam et iustum transtulisti ad gloriam. presta quesumus. ut quem rectorem habuimus in terris. eum modo protectorem senciamus in celis. Per.¹¹

Sec. Hostias pie placationis clemencie tue offerimus omnipotens deus. ut beati Ladizlai regis nostri et confessoris tui. meritis et precibus placatus accipias. et clementer dispenses. Per.¹²

⁸ MissIst fol. 151^v.

⁹ MissCsuk fol. 180–181 febr. 24; fol. 220 szept. 24 omnia ut supra in festo ipsius; MissEsz2-3 sine fol.; MissNot2-5 fol. 223^v febr. 24, fol. 279^v–280 szept. 24; MissPaul-1 fol. 211–212 febr. 24, fol. 255 szept. 24; MissKál fol. 168 febr. 24, fol. 198 ut supra; MissKa-1 fol. 180 szept. 24; MissKa-2 fol. 152 szept. 24; MissEsz2-1 fol. 179^v febr. 24; MissOFM fol. 166–167 szept. 24; MissPaul-1 fol. 211^v–212; MissPaul-2 fol. 186^v febr. 24, fol. 223 szept. 24; MissPaul-3 fol. 158 febr. 24, fol. 189 szept. 24 ut supra; MissQuin fol. 177^v febr. 24; MissPer fol. 146 febr. 24, fol. 176^v szept. 24; MissPo-A fol. 232 szept. 24; MissPo-B fol. 228 szept. 24; MissPo-C fol. 241 febr. 24; MissPo-D fol. 236^v febr. 24; MissPo-E fol. 209 febr. 24; MissPo-F fol. 121 febr. 24; MissPo-G fol. 183 szept. 24; MissUlt sine fol.; SMarg fol. 80^v.

¹⁰ MissOFM fol. 153.

¹¹ MissGyer fol. 176; MissZag-43 fol. 214^v in margine.

¹² MissEsz2-1 fol. 189; MissEsz2-3 sine fol.; MissKa-2 fol. 138; MissKál fol. 179; MissPaul-2 fol. 201^v; MissPaul-3 fol. 170; MissPer fol. 158^v; MissPo-F fol. 128; MissPo-G fol. 165; MissTop fol. 133^v;

Com. Sacramenta domine salutaria sumentes. clemenciam tuam humiliter exoramus. ut intercessione beati ladizlai regis nostri et confessoris tui. et presentibus non destituamur subsidiis. et gaudiis perfruamur eternis. Per.¹³

Alia missa

Deus qui beato Ladizlao regi et confessori tuo post terrene dignitatis fastigium. eternitatis lauream contulisti. concede propicius. ut qui eius merita venerantur in terris. ipsi quoque in gloria consociantur in celis. Per.¹⁴

Sec. Munera domine oblata sanctifica. et intercedente beato Ladizlao rege et confessore tuo. nos per hec a peccatorum nostrorum maculis emunda. Per.

Com. Sacrificium quod tue optulimus maiestati. presta quesumus. ut intercedente beato et glorioso rege et confessore tuo ladizlao. ad nostrarum remedium transeat animarum. Per.

Szent Imre herceg anyagát jóval több forrás cseréli le, viszont éppen legkorábbi kottás esztergomi misekönyvünk és a legtöbb pozsonyi kódex változtatás nélkül közli. A pálos források és két további pozsonyi kódex megőrzi a sorozatból a felajánlási és az áldozás utáni könyörgést. Adalbert orációiból csupán a kollektá élt tovább kódexeinkben, míg szekrétáját csak a XIII. századi Németújvári misszáléban találtuk meg.

Henrici cf. [november 5.] fol. 93¹⁵

Fac nos quesumus domine deus noster beati confessoris tui henrici fieri. (sic) suffragiis. et quem diversis miraculis facis clarescere. eius nos precibus a peccatis absolutos. in tua semper miseratione custodi. Per.

alia

Deus qui florentem ab adolescencia dilectum tuum henricum ab omni contagione conversacionis humane mundum reserasti. (sic) presta quesumus. ut sicut ille sola tue pietatis electione sanctorum tuorum meruit contubernium. sic nos tui fideles ipso interveniente solo gratie tue respectu. nostrorum mereamur indulgenciam peccatorum. Per.

Sec. Beati henrici confessori tui oratio tibi domine munera nostra commendet. ut ipso interveniente hec sacramenta nobis salutem conferant et munimen. Per.¹⁶

MissZag-1 fol. 185; MissZag-2 fol. 189; MissZag-3 fol. 157^v; MissZag-4 fol. 74^v; MissZag-5 fol. 157^v; MissZag-6 fol. 136; MissZag-7 fol. 153; MissZag-8 fol. 171.

¹³ MissEsz-1 fol. 189; MissEsz-3 sine fol.; MissGyer fol. 176; MissKa-2 fol. 139; MissKál fol. 179; MissPaul-2 fol. 201^v; MissPaul-3 fol. 170; MissPer fol. 159; MissPo-G fol. 165; MissTop fol. 133^v; MissZag-1 fol. 185; MissZag-2 fol. 189; MissZag-3 fol. 157^v; MissZag-4 fol. 74^v; MissZag-5 fol. 157^v; MissZag-6 fol. 136; MissZag-7 fol. 153; MissZag-8 fol. 171.

¹⁴ MissEsz-3 sine fol.; MissKa-2 fol. 144; MissPaul-1 fol. 239^r; MissPo-F fol. 128; MissPo-G fol. 172; Depositio Ladislai; MissNot2-S fol. 247^v–248^r; MissPo-A fol. 205; MissPo-C fol. 272; alia oratio az első sorozat megfelelő tétele után.

¹⁵ MissCsuk fol. 216 szept. 2; MissNot2-S fol. 273^r szept. 2; MissPo-A fol. 226^r; MissPo-C fol. 304; MissPo-D fol. 270; MissPo-E fol. 237; MissQuin fol. 209^v; MissSzep fol. 202; SMarg fol. 92^v.

Com. Saciati domine gracie tue muneribus quesumus. ut beatus henricus confessor tuus sua nos semper intercessione muniat. in cuius commemoratione hec sancta tibi libavimus sacramenta. Per.¹⁷

[Lapszélien:]

Deus qui in beati Henrici confessoris tui mente tenera adhuc etate florentem mundum arere fecisti. fac in nobis quesumus. ut tua semper gracia floreat. et ab omni discrimine mundi (sic) funditus arescat. Per.

Adalberti epi. et mr. [április 23.] fol. 73^{r-v}

Omnipotens sempiternus deus. qui hodierna die beatum adalbertum martyrem tuum atque pontificem merito passionis sanctis tuis coequasti. tribue quesumus. ut meritis ipsius per vite eius exempla gradiamur. et ad eternam patriam pervenire mereamur. Per.¹⁸

Sec. Sume sacrificium domine benignus exhibitum. et quod nomini tuo martyris tui adalberti sollempnitate deferimus. nobis prosit ad veniam. Per.¹⁹

Com. Beati Adalberti episcopi et martyris tui domine suffragiis exoratus. percepta sacramenti tui nos virtute defende. Per.

Heléna császárnő felajánlási és áldozás utáni könyörgése viszont tartósan jelen van forrásainkban, szinte mindig a május 22-i ünnepen.

Helene regine [február 8.] fol. 71^{r-v}²⁰

Deus qui omnes sanctos tuos et electos pro suis quosque meritis honorare disponis. presta quesumus. ut sancte helene regine cuius religionem et studium in sancte crucis manifestatione veneramur. aput tuam misericordiam meritis et precibus adiuvemur. Per.

Sec. Munera populi tui placabilis dextera tua suscipiat. et sancte helene suffragantibus meritis devocionis nostre proficiant et (sic) salutem. Per.²¹

¹⁶ MissPaul-1 fol. 249^r; MissPaul-2 fol. 218^v; MissPaul-3 fol. 185; MissPo-B fol. 223; MissPo-G fol. 180.

¹⁷ MissPaul-1 fol. 249^r; MissPaul-2 fol. 218^v; MissPaul-3 fol. 185; MissPo-B fol. 223; MissPo-G fol. 180.

¹⁸ MissCsuk fol. 182; MissEszt-1 fol. 180^v; MissEszt-3 sine fol.; MissKa-2 fol. 130; MissKál fol. 171; MissPaul-1 fol. 214^v; MissPaul-2 fol. 190^v; MissPer fol. 149^v; MissPo-A fol. 187^v; MissPo-B fol. 197; MissPo-C fol. 247; MissPo-F fol. 122; MissPo-G fol. 155; MissUlt sine fol.

¹⁹ MissZag-43 fol. 201 in margine.

²⁰ SMarg fol. 76^v.

²¹ MissCsuk fol. 178; MissEszt-1 fol. 184 máj. 22; MissEszt-3 sine fol. máj. 22; MissGo fol. 117 máj. 22; MissGyer fol. 172 máj. 22; MissKa-2 fol. 134 máj. 22; MissKál fol. 174 máj. 22; MissNot2-S fol. 219^v; MissPaul-1 fol. 220^v máj. 22; MissPaul-2 fol. 195^v máj. 22; MissPaul-3 fol. 165 máj. 22; MissPer fol. 153^v máj. 22; MissPo-A fol. 180^v; MissPo-C fol. 236; MissSzep fol. 167; MissTop fol. 130^v máj. 22; MissZag-1 fol. 183^v máj. 22; MissZag-2 fol. 185 máj. 22; MissZag-3 fol. 153^v máj. 22; MissZag-4 fol. 70^v máj. 22; MissZag-5 fol. 152^v máj. 22; MissZag-6 fol. 132 máj. 22; MissZag-7 fol. 149 máj. 22; MissZag-8 fol. 165^v máj. 22; MissZag-43 fol. 219 in margine, júliusban, Illés próféta fólióján!

Com. Refecti corporis sacri preciosique libamine sanguinis omnipotens pater. ut (sic) intercessionibus beate helene cuius commemoratione gratulamur officio. cunctis malorum nostrorum sordibus exuamur. Per.²²

A Pray-kódex mellett csupán egy pozsonyi kódex naptára jelzi az *Inventio sancti Stephani regis* ünnepet (október 11.), ám egyetlen egy forrás sem ad saját anyagot hozzá. Három kódex viszont mégis továbbörökítette a mise orációját és szekrétáját oly módon, hogy azokat némi szövegváltoztatással a *Translatio dexteræ sancti Stephani regis* május 30-i ünnepére alkalmazta.

Invenio corporis S. Stephani regis [október 11.] fol. 91^{r-v}

Deus qui es sanctorum tuorum splendor mirabilis. quique hodierna die corporis (sic) beati Stephani regis et confessoris tui consecrasti. da nobis salutem mentis et corporis. ut et illius invencioni fit veneratio ex nostra devotione. et nobis auxilium proveniat de eius sanctissima intercessione. Per.²³

Sec. Munera tibi domine nostra devotionis offerimus. que et pro tuorum tibi grata sint honore sanctorum. et nobis salutaria te miserante reddantur. Per.²⁴

Com. Deus qui hodierna die corporis sancti stephani regis et confessoris tam gloriosam invencionem revelasti. da nobis in eterna de eius societate gaudere. Per.

Különleges helyet foglal el a szanktoráléban Becket Szent Tamás, akinek ünnepe 1170-ben bekövetkezett vértanúsága után nagyon hamar befogadta a magyar egyház. Ennek legelső nyoma éppen a Pray-kódexben található. A kéziratban szereplő sorozata vagy változtatás nélkül jelenik meg későbbi forrásainkban, vagy orációját megtartva a szekréta és a komplenda szövegét cserélik ki.

²² MissCsuk fol. 178; MissEsz1 fol. 184 máj. 22; MissEsz2-3 sine fol. máj. 22; MissGo fol. 117 máj. 22; MissGyer fol. 172 máj. 22; MissKa-2 fol. 134 máj. 22; MissKál fol. 175 máj. 22; MissNot2-S fol. 219^v; MissPaul-1 fol. 220^v máj. 22; MissPaul-2 fol. 195^v máj. 22; MissPaul-3 fol. 165 máj. 22; MissPer fol. 153^v máj. 22; MissPo-A fol. 180^v; MissPo-C fol. 237; MissPo-D fol. 234^v; MissPo-E fol. 207; MissPo-G fol. 159; MissSzep fol. 167; MissTop fol. 130^r máj. 22; MissZag-1 fol. 183^v máj. 22; MissZag-2 fol. 185 máj. 22; MissZag-3 fol. 153^v máj. 22; MissZag-4 fol. 70^v máj. 22; MissZag-5 fol. 152^v máj. 22; MissZag-6 fol. 132 máj. 22; MissZag-7 fol. 150 máj. 22; MissZag-8 fol. 165^v máj. 22; MissZag-43 fol. 219 in margine, júliusban, Illés próféta főlióján!

²³ MissEsz2-3 sine fol.; MissKa-2 fol. 134; MissKál fol. 175 *Invenio dextere sancti regis Stephani* (máj. 30): Deus qui es sanctorum tuorum splendor mirabilis quique hodierna die beati Stephani regis et confessoris gloriosam dexteram revelasti. da nobis in eterna leticia de eorum protectione gaudere. Per.

²⁴ MissEsz2-3 sine fol.; MissKa-2 fol. 135; MissKál fol. 175 *Invenio dextere sancti regis Stephani* (máj. 30): Munera tibi domine nostre devocionis offerimus que et pro sancti Stephani regis et confessoris tui tibi grata sint honore et nobis salutaria te miserante reddantur. Per.

Thome epi et mr. [december 29.] fol. 36²⁵

Deus pro cuius ecclesia beatus thomas episcopus ac martyr gladiis impiorum occubuit. presta quesumus. ut qui eius implorant auxilium. petitionis sue salutarem consequantur effectum. Per.²⁶

Sec. Intercedente quesumus domine pro nobis glorioso martyre tuo thoma. ut sicut per hec sancta mysteria illi gloriam contulisti sempiternam. ita nobis eius intercedentibus meritis. sempiternam largiaris indulgentiam. Per. Com. Celestibus quesumus domine recreati alimoniis. intercedente pro nobis glorioso martyre tuo thoma. ab universis tuere periculis. et petitionum nostrarum desiderabilem obtinere concedas effectum. Per.

alia

Deus qui beatum thomam archipresulem ab exilio revocatum in ecclesia propria. et pro ecclesia gladiis impiorum occumbere voluisti. presta supplicibus tuis. ut eius meritis et intercedentibus (sic) superatis hostium. (sic) visibilibus minis et invisibilibus insidiis periculum anime devitemus.

A magyar szentek orációinak egy jelentős részénél kimutatható tehát a Pray-kódex szövegeinek hagyományozódása az ország egész területéről származó forrásokban. A kézirat Esztergommal való kapcsolatára utal, hogy legkorábbi teljes kottás misekönyvünk, az 1341 előtt íródott esztergomi *Missale notatum* a kódexszel megegyező módon tartalmazza István, Gellért, Imre, Margit, Zsigmond második és Becket Szent Tamás teljes sorozatát, valamint Heléna két könyörgését. Ezzel az összeállítással —részben vagy teljes egészében— csak az első érseki székhelyhez liturgiai szempontból szorosan kötődő pozsonyi, valamint pálos forrásokban találkozhatunk. Ez az elrendezés az 1484-ben Nürnbergben nyomtatott esztergomi misekönyvben nyer véglegesítést, ahol csak Imre sorozatát változtatják meg, ám az *Inventio corporis sancti Stephani regis* október 11-i anyagát megtartják, és átmentik a Szent Jobb májusi ünnepére.²⁷

A Pray-kódexnél közel száz évvel korábban keletkezett, Zágrábban őrzött Szent Margit-szakramentárium a vizsgált területet tekintve nagyfokú hasonlóságot mutat. A mindkét forrásban szereplő sorozatok közül István, Gellért, Imre, Heléna és Margit orációi azonos formában jelennek meg, eltéréssel csak Adalbert és Illés ünnepénél találkozunk. A források tehát a magyar szentek misekönyörgéseinek esetében egy nagy ívű, a XI–XII. század fordulójától a középkor végéig dokumentálható, folyamatosan élő hagyományról tanúskodnak. További kutatás tárgya, vajon igaz-e ez a megállapítás az egyházi év többi ünnepére is?

²⁵ MissCsuk fol. 22; MissEsz-3 sine fol.; MissKál fol. 20; MissNot2-5 fol. 16^v; MissPaul-1 fol. 15–16; MissPaul-2 fol. 13; MissPaul-3 fol. 16; MissPer fol. 10^v–11; MissPo-A fol. 19^v; MissPo-C fol. 30; MissPo-D fol. 26–27.

²⁶ MissGo fol. 108; MissGyer fol. 159; MissIst fol. 12^v; MissKa-1 fol. 193; MissKa-2 fol. 122; MissOFM fol. 12; MissOP-318 fol. 155; MissPo-B fol. 189; MissPo-G fol. 22; MissSzep fol. 29–30; MissZag-1 fol. 166^v; MissZag-2 sine fol.; MissZag-3 fol. 141^v; MissZag-4 fol. 61^v; MissZag-5 fol. 135^v; MissZag-6 fol. 119; MissZag-7 fol. 138; MissZag-8 fol. 146.

²⁷ Déri Balázs (ed.): *Missale Strigoniense 1484 id est Missale secundum chorum almae ecclesiae Strigoniensis, impressum Nurenbergae apud Anthonium Koburger, anno Domini MCCCCLXXXIII* (RMK III 7). Argumentum Kiadó, Budapest 2009. (Monumenta Ritualia Hungarica 1.)

Forrás	Gellért (02.24.)		Adalbert (04.23.)		Szent Jobb (05.30.)		László (06.27.)		Andr. és Ben. (07.17.)		Gellért (07.26.)	
	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.
Pray	+	—	+	+	+	—	+	+	+	—	+	—
SMarg	—	—	—	+	—	—	—	—	—	+	—	—
MissNot2-S	#	+	#	+	#	—	#	+	#	+	—	—
MissEszt-1	#	+	+	+	—	—	+	+	+	+	—	—
MissEszt-3	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
MissPál	—	#	+	#	—	#	+	#	+	#	—	#
MissPer	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
MissKa-1	—	—	+	+	—	—	+	+	—	—	—	—
MissKa-2	+	—	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
MissSzep	—	—	+	+	—	—	+	+	+	+	—	—
MissPaul-1	#	+	#	+	#	—	#	+	#	+	#	—
MissPaul-2	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	—	—
MissPaul-3	#	+	#	+	—	—	+	+	+	+	—	—
MissPo-A	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	—	—
MissPo-B	—	—	+	+	—	—	+	—	+	—	—	—
MissPo-C	—	+	+	+	—	—	+	+	—	—	—	—
MissPo-D	—	+	+	+	—	—	+	+	—	—	—	—
MissPo-E	—	+	+	+	—	—	+	+	—	—	—	—
MissPo-F	+	+	+	+	+	—	+	+	+	+	—	—
MissPo-G	+	#	+	+	+	—	+	+	+	+	—	—
MissCsuk	—	+	+	+	—	—	+	+	—	—	—	—
MissQuin	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	—	—
MissGyer	#	—	#	—	#	—	#	+	#	—	#	—
MissTop	—	—	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
MissZag-1	—	—	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
MissZag-2	—	—	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
MissZag-3	—	—	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—
MissZag-4	#	—	#	+	#	+	#	+	#	+	#	—
MissZag-5	#	—	#	+	#	+	#	+	#	+	#	—
MissZag-6	#	—	#	+	#	+	#	+	#	+	#	—
MissZag-7	—	—	+	+	—	+	+	+	+	+	—	—
MissZag-8	—	—	+	+	+	+	+	+	+	+	+	—
MissZag-43	—	—	—	+	—	—	+	+	—	—	—	—
MissGo	+	—	—	+	—	—	+	+	—	—	—	—
MissHel	#	—	#	+	#	—	#	+	#	—	#	—
MissIst	#	—	#	+	#	—	#	+	#	#	#	—
MissKál	+	+	+	+	—	+	+	+	+	+	—	—
MissUlt	+	+	+	+	+	—	+	+	—	—	—	—
MissOFM	#	—	#	—	#	—	#	+	#	—	#	—
MissOP-318	#	—	—	—	—	—	+	—	—	—	—	—
Összesen	12	16	26	36	12	13	30	36	21	24	2	0

Kal.: a naptárban szereplő szent — Corp.: a kódex főszövegében szereplő szent — #: hiány a kódexben

Forrás	István Halála (08.15.)		István (08.20.)		Imre (09.02.)		Gellért (09.24.)		István Megtal. (10.11.)		Imre (11.05.)		összesen
	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	
Pray	+	—	+	+	+	—	+	+	+	+	+	+	12/6
SMarg	—	—	—	+	—	—	—	+	—	—	—	+	0/5
MissNot2-S	—	—	#	+	—	+	—	+	—	—	—	+	0/8
MissEszt-1	+	+	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	8/9
MissEszt-3	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	9/9
MissPál	—	#	+	#	+	#	+	#	—	#	+	#	7/#
MissPer	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	9/9
MissKa-1	—	—	+	+	+	—	+	+	—	—	+	+	6/5
MissKa-2	+	—	+	+	+	—	+	+	—	—	+	+	10/7
MissSzep	—	—	+	+	—	—	—	—	—	—	+	+	5/5
MissPaul-1	#	—	#	+	#	+	#	+	#	—	#	+	#/8
MissPaul-2	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	8/8
MissPaul-3	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	6/8
MissPo-A	—	—	+	+	+	+	+	+	+	—	+	+	9/8
MissPo-B	—	—	+	+	+	+	—	+	—	—	+	—	7/4
MissPo-C	+	—	+	+	+	+	+	—	—	—	+	—	7/5
MissPo-D	—	—	+	+	+	+	+	—	—	—	+	+	6/6
MissPo-E	—	—	+	+	+	+	+	—	—	—	+	+	6/6
MissPo-F	+	—	+	+	+	+	+	—	—	—	+	+	10/7
MissPo-G	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	9/7
MissCsuk	+	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	7/7
MissQuin	—	—	+	+	+	+	+	—	—	—	+	+	8/7
MissGyer	#	—	#	+	#	—	#	—	#	—	+	+	#/3
MissTop	+	—	+	+	+	+	+	#	—	#	+	+	9/7
MissZag-1	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	8/8
MissZag-2	+	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	9/8
MissZag-3	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	8/8
MissZag-4	#	—	#	+	#	+	#	+	#	—	#	+	#/8
MissZag-5	#	—	#	+	#	+	#	+	#	—	#	+	#/8
MissZag-6	#	—	#	+	#	+	#	+	#	—	#	+	#/8
MissZag-7	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	7/8
MissZag-8	+	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	10/8
MissZag-43	—	—	+	—	#	—	#	—	#	—	—	—	2/2
MissGo	#	—	#	+	—	—	—	—	—	—	+	+	3/4
MissHel	#	—	#	+	#	—	#	—	#	—	#	—	#/3
MissIst	#	—	#	+	#	—	#	—	#	—	#	+	#/4
MissKál	—	—	+	+	+	+	+	+	—	—	+	+	8/9
MissUlt	—	—	+	+	—	—	+	+	—	—	+	+	7/6
MissOFM	#	—	#	+	#	—	#	+	#	—	#	—	#/3
MissOP-318	—	—	+	—	—	—	—	—	—	—	+	—	3/0
Összesen	9	1	29	37	25	26	25	26	2	1	30	33	

Forrás	Heléna (02.08.)		Heléna (04.15.)		Zsigmond (05.01.)		Heléna (05.22.)		Illés (06.14.)	
	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.
Pray	+	+	+	—	+	—	+	—	+	—
SMarg	—	—	—	—	—	—	—	+	—	—
MissNot2-S	#	+	#	+	#	—	#	—	#	—
MissEszt-1	#	—	—	—	+	—	+	+	+	—
MissEszt-3	—	—	—	—	+	+	—	+	—	—
MissPál	+	#	—	#	—	#	+	#	—	#
MissPer	—	—	—	—	+	+	+	+	—	—
MissKa-1	—	—	—	—	—	—	+	+	—	—
MissKa-2	—	—	—	—	+	—	+	+	—	—
MissSzep	—	+	—	—	+	—	+	—	—	—
MissPaul-1	#	—	#	—	#	—	#	+	#	—
MissPaul-2	—	—	—	—	—	—	+	+	—	—
MissPaul-3	#	—	#	—	—	—	+	+	—	—
MissPo-A	—	+	—	+	—	—	+	—	—	—
MissPo-B	—	+	+	—	+	—	+	—	—	—
MissPo-C	+	+	+	+	—	—	+	—	—	—
MissPo-D	+	+	+	—	+	—	—	—	—	—
MissPo-E	+	+	+	—	+	—	—	—	—	—
MissPo-F	+	—	—	—	—	—	—	+	—	—
MissPo-G	+	—	—	—	—	—	+	+	—	—
MissCsuk	+	+	+	+	—	—	—	—	+	—
MissQuin	+	—	—	—	+	+	+	—	—	—
MissGyer	#	—	#	—	#	—	#	+	#	—
MissTop	+	—	—	—	—	—	+	+	Elis.	—
MissZag-1	+	—	—	—	—	—	+	+	Elis.	—
MissZag-2	+	—	—	—	—	—	+	+	Elis.	—
MissZag-3	+	—	—	—	—	—	+	+	Elis.	—
MissZag-4	#	—	#	—	#	—	#	+	#	—
MissZag-5	#	—	#	—	#	—	#	+	#	—
MissZag-6	#	—	#	—	#	—	#	+	#	—
MissZag-7	—	—	—	—	—	—	+	+	Elis.	—
MissZag-8	+	—	—	—	—	—	+	+	Elis.	—
MissZag-43	#	—	#	—	—	—	—	+	—	—
MissGo	—	—	—	—	—	—	+	+	—	—
MissHel	#	—	#	—	#	—	#	—	#	—
MissIst	#	—	#	—	#	—	#	—	#	—
MissKál	—	—	—	—	+	—	+	+	—	—
MissUlt	—	—	—	—	+	—	+	+	—	—
MissOFM	#	—	#	—	#	—	#	—	#	—
MissOP-318	#	—	—	—	—	—	+	—	—	—
Összesen	14	9	6	4	12	3	24	25	3	0

Forrás	Margit (07.13.)		Illés (07.20.)		Zsigmond (10.16.)		Demeter (10.26.)		Becket Tamás (12.29.)		összesen
	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	Kal.	Corp.	
Pray	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10/6
SMarg	—	+	—	+	—	—	—	—	—	—	0/3
MissNot2-S	#	+	#	—	+	+	+	+	—	+	#/6
MissEszt-1	+	+	+	—	+	—	+	+	+	#	8/3
MissEszt-3	+	+	—	—	—	+	+	+	+	+	4/6
MissPál	+	#	—	#	—	#	+	#	+	#	5/#
MissPer	+	+	—	—	—	+	+	+	+	+	5/6
MissKa-1	+	+	—	—	+	+	+	+	+	+	5/5
MissKa-2	+	+	+	—	+	—	+	+	+	+	7/4
MissSzep	+	+	—	—	—	—	—	—	+	+	4/3
MissPaul-1	#	+	#	—	#	+	#	+	#	+	#/5
MissPaul-2	+	+	—	—	+	+	+	+	+	+	5/5
MissPaul-3	+	#	—	—	+	+	+	+	+	+	5/4
MissPo-A	+	+	—	—	+	+	+	+	+	+	5/6
MissPo-B	+	+	—	—	—	—	—	+	+	+	5/4
MissPo-C	+	+	+	—	—	—	+	+	+	+	7/5
MissPo-D	+	+	+	—	—	—	+	+	+	+	7/4
MissPo-E	+	+	+	—	—	—	+	+	+	—	7/3
MissPo-F	+	+	—	—	—	—	+	+	+	—	4/3
MissPo-G	+	+	+	—	+	+	+	+	+	+	7/5
MissCsuk	+	+	+	—	—	—	+	+	+	+	7/5
MissQuin	+	+	+	+	—	+	+	+	+	+	7/6
MissGyer	+	+	#	—	#	—	#	+	+	+	#/4
MissTop	+	+	+	+	—	#	+	#	+	#	6/4
MissZag-1	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	6/5
MissZag-2	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	6/5
MissZag-3	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	6/5
MissZag-4	#	+	#	+	#	—	#	+	#	+	#/5
MissZag-5	#	+	#	+	#	—	#	+	#	+	#/5
MissZag-6	#	+	#	+	#	—	#	+	#	+	#/5
MissZag-7	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	5/5
MissZag-8	+	+	+	+	—	—	+	+	+	+	6/5
MissZag-43	+	+	+	+	#	—	#	—	#	—	2/3
MissGo	+	+	—	—	—	—	+	—	+	+	4/3
MissHel	#	+	#	—	#	—	#	—	#	—	#/1
MissIst	#	+	#	#	#	—	#	+	#	+	#/3
MissKál	+	+	+	—	+	—	+	+	+	+	7/4
MissUlt	+	+	—	—	—	—	+	+	+	—	5/3
MissOFM	#	+	#	—	#	—	#	—	#	+	#/2
MissOP-318	+	+	—	—	—	—	—	—	+	+	3/2
Összesen	31	38	17	13	10	11	27	31	30	31	

Forrásjegyzék

Jelölés	Könyvtípus	Század	Lelőhely	Jelzet	Eredet
SMarg	Szakramentárium (Szent Margit)	11/12	Zagreb, MK	MR 126	magyar
MissCsuk	Misszále (Csukárdi)	14	Alba Julia, BB	Mss. II. 134	Pozsony
MissEszt-1	Misszále	15	Esztergom, FK	Mss. I. 20	Esztergom
MissEszt-3	Misszále ²⁸	1484	Budapest, MTA KT	Ráth NF 1041	Esztergom
MissGo	Misszále (Golso)	1363	Budapest, OSzK	Clmae 91	magyar
MissGyer	Misszále (Gyergyói)	1428	Gheorgheni	Sign. 845	Gyergyó
MissHel	Misszále (Heltau)	14	Cisnădie, evang. par.	sine sign.	magyar
MissIst	Misszále (Isztambuli)	14	Istanbul, TSM	Deissman 60	magyar
MissKa-1	Misszále (Kassai)	15	Alba Julia, BB	Ms. I. 23	Kassa
MissKa-2	Misszále (Kassai)	14	Budapest, OSzK	Clmae 395	Kassa?
MissKál	Misszále (Kálmáncsehi)	15	Zagreb, NSB	Nr. 355	magyar
MissNot2-S ²⁹	Hangjelzett misszále és szekvencionále	14	Bratislava, AM	EC Lad. 3, EL 18	Esztergom
MissOFM	Misszále	15	Güssing, FKt	1/29	ferences
MissOP-318	Misszále	14/in	Budapest, OSzK	Clmae 318	domonkos
MissPaul-1	Misszále	14/15	Göttweig, StB	Cod. 107-R 79	Felvidék?
MissPaul-2	Misszále ³⁰	1514	Budapest, OSzK	RMK III/196	pálos
MissPaul-3	Misszále	15/2	Göttweig, StB	Cod. 234	Budaszentlőrinc
MissPál	Misszále (Pálóczy)	15/in	Budapest, OSzK	Clmae 359	Esztergom
MissPer	Misszále (Perényi)	1498	Győr, NK	sine sign.	Esztergom/Várad
MissPo-A	Misszále	14	Budapest, OSzK	Clmae 214	Pozsony
MissPo-B	Misszále	14	Budapest, OSzK	Clmae 215	Pozsony
MissPo-C	Misszále	14	Budapest, OSzK	Clmae 220	Pozsony
MissPo-D	Misszále	15	Budapest, OSzK	Clmae 216	Pozsony
MissPo-E	Misszále	15	Budapest, OSzK	Clmae 218	Pozsony
MissPo-F	Misszále	1480	Budapest, OSzK	Clmae 222	Pozsony
MissPo-G	Misszále	1488	Budapest, OSzK	Clmae 219	Pozsony
MissQuin	Misszále ³¹ (Pécsi)	1499	Budapest, OSzK	RMK III/52	Pécs
MissSzep	Misszále (Szepesi)	14	Budapest, OSzK	Clmae 92	Szepesség
MissTop	Misszále (Topuskói apát)	1495	Zagreb, MK	MR 170	magyar
MissUlt	Misszále (Ultramontanorum) ³²	1480	Budapest, OSzK	Inc. 1756	magyar
MissZag-1	Misszále	14	Zagreb, MK	MR 13	Zágráb
MissZag-2	Misszále	14	Zagreb, AHAZU	III. D. 23	Zágráb
MissZag-3	Misszále	1473	Zagreb, MK	MR 26	Zágráb
MissZag-4	Úti misszále	14	Zagreb, AHAZU	IV. C. 59	Zágráb
MissZag-5	Misszále	15	Zagreb, MK	MR 62	Zágráb
MissZag-6	Misszále	14/ex	Zagreb, MK	MR 73	Zágráb
MissZag-7	Misszále	14	Zagreb, MK	MR 133	Zágráb
MissZag-8	Misszále ³³	1511	Budapest, OSzK	RMK III/176	Zágráb
MissZag-43	Misszále (Németújvári)	13	Güssing, FKt	I/43	Zágráb

²⁸ *Missale Strigoniense 1484*, ld. 27. jegyzet.

²⁹ Janka SZENDREI and Richard RYBARIČ (eds.): *Missale Notatum Strigoniense ante 1341 in Posonio*. MTA Zenetudományi Intézet, Budapest 1982. (Musicalia Danubiana 1.)

³⁰ *Missale Paulinorum*. Velence 1514.

³¹ *Missale Quinqueecclesiense*. Velence 1499.

³² *Missale ad usum dominorum Ultramontanorum*. Verona 1480.

³³ *Missale Zagradiense*. Velence 1511.